

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından
Facebook Sayfası Takipçilerinin “Fıkhi” Sorularına Verilen Cevaplar
Silsilesi)

Soru-Cevap

Usulul Fıkıhta Haber ve İnşâ
Hamzeh Shihadeh’e

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullah ve Berekâtuh.

Allah onu rahmetiyle kuşatsın Şeyh Takiyyuddin’in usul kitabında, İbn Neccar’ın Kevkebi'l-Munîr kitabında ve akide usulüyle ilgili diğer kitaplarda, haber ile inşâ arasında farkın olduğu geçmekte ve her iki kitapta da talak ve ziharın inşâ olduğu zikredilmektedir. Ayrıca Alim İbn Neccar ve diğerleri ise ziharın aslının haber olduğunu söylemektedirler. Sorum şudur: Haber ve inşâ arasındaki farkı anlama ve ayırt etme konusunda kafam karıştı!!

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Evet Şahsiyetin üçüncü cildinde haber ve inşâ konusu geçtiği gibi Kevkebi'l-Munîr’de de geçmekte ve aynı şekilde talak ve zihar konusu da geçmektedir. Mesele aşağıdaki şekildedir:

1- Haber, herhangi bir şeyi haber vermesi ve herhangi bir şeyi talep etmemesi bakımından doğrulamayı (tasdiki) ve yalanlamayı (tekzibi) kabul eden mürekkeb bir sözdür... İnşâyâ gelince; o, doğrulama ve yalanlamayı kabul etmeyen, bilakis yapmayı ve yapmamayı kabul eden mürekkeb (terkib edilmiş) bir sözdür. Çünkü o, bir şeyi haber vermez, bir şeyin yapılmasını talep eder.

Mürekkeb söz, isnad cümlesi, müsned (yüklem), müsnedün ileyh (özne), isim veya fiil anlamına gelmektedir... Çünkü mürekkeb lügatte; bir cüzü mananın bir cüzüne delalet edendir. Örneğin, “Zeyd ayağa kalktı”, fiil ve failden oluşan bir fiil cümlesidir. Dolayısıyla “ayağa kalktı” ve “Zeyd” gibi cüzlerinden her bir cüzü, “Zeyd ayağa kalktı” cümlesinin manasının bir cüzüne delalet etmektedir... “Bu ev güzeldir” gibi isim cümlesinde de aynı şekildedir. Zira bu cümlenin cüzlerinden her bir cüzü, onun manasının bir cüzüne delalet etmektedir.

Sonra bu mürekkeb söz, bir şeyi talep etmeyip (Hasan şehirden geldi) gibi, bir şeyi haber vermesi bakımından doğrulama ve yalanlamayı kabul ediyorsa, bu bir haber olur. Dolayısıyla bu, doğrulama ve yalanlama ihtimali olan bir haberdir. Zira elindeki delillere göre Hasan’ın geldiğini doğrulaya da bilirsin veya Hasan’ın geldiğini yalanlaya da bilirsin. Aynı zamanda hiçbir şeyi de talep etmez... Ve benzerleri gibi.

Ama doğrulama ve yalanlamayı kabul etmediği gibi herhangi bir şeyi de haber vermiyor, bilakis eda edilip edilmemesini haber veriyor, yani (kalk namaz kıl) gibi bir şeyin eda edilmesini talep ediyorsa, bu bir inşâ olur. Zira bu, doğrulayan ve yalanlayan bir haber değil, bilakis bu namazın kılınmasını talep etmektir, yani bir şeyin eda edilmesini talep etmektir. Böylece muhatap olan kişi, kendisinde var olan delillere göre namazı eda eder veya namazı eda etmez... Ve benzerleri gibi.

Ayrıca zatından, yani lügatteki konuluşundan istifade edilen talep yukarıdan aşağıya üstünlük şeklinde, yani hakiki bir talep olursa, bu bir emir olur ve bu da şerî hükümleri istinbat etme mahallidir... Ama eğer istifham, iltimas ve tembih gibi bu şekilde olmazsa, bunun kapsamına beklenti ve temenni gibi şeyler girer... Dolayısıyla bu, şerî hükümleri istinbat etme mahalli olmaz ve olması için de karineye muhtaçtır. Ayrıca tüm bunlar, Şahsiyet kitabının üçüncü cildindeki Kitap ve sünnet ve emir ve nehiy bölümlerinde detaylı olarak geçmektedir...

2- Bu, lügatteki haber ve inşânın aslı bakımındandır... Ancak haber, karineyle talep için kullanılabilir ve bu fıkhıta (talep manasında haber) olarak adlandırılır. Subhanehu'nun şu kavli gibi: **“Allah, müminlerin aleyhine kâfirlere hiçbir yol vermez.”** [Nisa-141] Dolayısıyla bu, lügat açısından haberdir. Ancak o, talep ifade etmektedir. Yani Müslümanlara, kafirlerin Müslümanların aleyhine bir yol bulmalarına imkân vermeleri haram kılınmıştır... Aynı şekilde yukarıda bahsedilen inşâ hakkındaki söz, lügatteki inşânın aslı bakımındandır. Ancak inşâ, (keşke gençlik bir gün geri dönse) cümlesinde olduğu gibi hakiki bir talep ifade etmeyebilir. Zira bu inşâdır ancak hakiki bir talep ifade etmez. Bilakis bu, bir temenni içindir.

Şerî hükümler, genellikle talep ifade eden inşâ şeklindeki nâsslardan istinbat edilir. Allahu Teala'nın şu kavli gibi: **“Namazı kılın.”** [Bakara-43] Bazen de talep anlamındaki haberle ilgilidir. Allahu Teala'nın şu kavli gibi: **“Allah, müminlerin aleyhine kâfirlere hiçbir yol vermez.”** [Nisa-141] Bu mana, Şahsiyette şöyle geçmektedir: “...Sonra Kitâp ve sünnetin her biri, haber ve inşâyâ ayrılır. Fakat usulcü, genellikle kendisiyle hükmün sabit olmamasından dolayı haberlere değil, sadece inşâyâ bakar...”

Bu, haber ve inşâ arasındaki farktır... Şerî hükümlerin genellikle hakiki talep ifade eden inşâi nâsslardan istinbat ediliyor olmasındandır ve bazen de talep anlamında haber yapan bir karinenin olmasından dolayı haberi nâsslardandır. Tüm bunlar ise, şerî hükmün tanımından dolayıdır ki o şöyledir: (İktiza, tahyir veya vaz'i ile kulların fiilleriyle alakalı Şâri'nin hitabıdır.) Yani bu, kullardan bir şekilde talepte bulunmaktır. Bu nedenle yukarıda açıkladığımız gibi nâssta talep ifade eden bir delalet yoksa, bu nâss şerî hükmü istinbat etmenin mahalli olmaz.

3- Talak ve zıharın, haber mi yoksa inşâ babından mı olduğu şeklindeki sorunuza gelince; bunun açıklaması aşağıdaki şekildedir:

a- Talak:

Şahsiyetin üçüncü cildinin 215. sayfasında şöyle geçmektedir: (Akitlerin sığaları, “Sattım” gibi ve aynı şekilde fesihler de, “feshettim”, “azat ettim”, “boşadım” ve benzerleri gibi, bunlar lügatte ancak ihbar içindir. Yani bunlar, lügatin aslında, inşâ için değil, ihbâr içindir. Şeriatta ise, bazen ihbâr için kullanılırlar. Ama bunlar, şeriatta bir hüküm ihdâs etmek için kullanılırlarsa, inşâyâ menkûl olurlar, ihbar için olmazlar.)

Kevkebi'l-Munîr kitabında şöyle geçmektedir: (Bizim ve birçok alimlerin mezhebinde sahih delil şudur: Akit sığası, fesih ve benzerleri, lafzında var olan manalarıyla bağlantılıdır. Örneğin, sattım, satın aldım, azat ettim, boşadım, feshettim ve buna benzer olanlar gibi. Bunlar hükümlerde inşâi olarak kullanılır.)

Mevsûatü'l Fıkhiyye el-Kuveytiyye'de şöyle geçmektedir: (Fakihler, boşanmadaki sarıh lafızların, (boşama) maddesi olduğunu ve lügat ve örfün ondan türediğini söylemişlerdir. Örneğin: Seni boşadım, sen boşsun ve boş ol gibi.)

Bunun manası, akit sığalarının lügat bakımından ihbar için olmasıdır. Örneğin bir adam elbise satıyor olsa, ben de ona gelip bu elbisenin kaçta olduğunu sorsam, o da yirmi dese ve ben de satın aldım desem. Buradaki satın aldım kelimesi, mazi (geçmiş zaman) fiil olup satın almanın geçmişte yapıldığına dair bir haberi ifade etmesine rağmen ancak buradaki akitte satın alma, geçmişte değil o an gerçekleşmiştir. Yani satın aldım kelimesi lügaten geçmişte gerçekleşen bir satın alma hakkındaki haberdir. Ancak burada o, o an satın alma akdinin inşâsında kullanılmıştır. İşte Şahsiyette geçen anlam budur: (Ama bunlar, şeriatla bir hüküm ihdâs etmek için kullanılırlarsa, inşâyâ menkûl olurlar.) Kevkebi'l-Munîr'de geçen anlam da budur: (Akit sığası, fesih ve benzerleri, hükümlerde inşâi olarak kullanılır.)

Tüm akit sığaları bunun gibidir. Örneğin; bir adam karısına (ben seni boşadım) derse, seni boşadım sözü mazi (geçmiş zaman) fiil olup boşanmanın geçmişte olduğunu haber vermektedir, yani o lügaten bir haberdir. Ancak şeriatla talak hükmünü ihdas etmek için kullanılırsa, o zaman bu inşâyâ menkul olur. Ve benzerleri gibi...

b- Zihar

Şerhu'l Kevkebi'l-Munîr Bi Muhtasari't Tahrir'de, ziharın haber mi yoksa inşâ mı olduğu konusunda ihtilaf vardır ve şöyle demiştir: (el-Karâfi şöyle demiştir: İnşâ olduğunu sanmış olabilir ama bu şekilde değildir. Çünkü Allahu Teala, şu kavlinde zihar yapan kişinin üç kez yalanına işaret etmiştir: مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِنْ أَمَّهُاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُورٌ غَفُورٌ **Onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar çirkin bir laf ve yalan söylüyorlar. Kuşkusuz Allah, affedicidir, bağışlayıcıdır.** [Mücadele-2] Şöyle demiştir: Çünkü o haramdır ve onun haram olmasının sebebi, yalan olmasından dolayıdır... Bermâvî, zihar yapan kişinin, onun aksine inşâ olduğunu söylemiştir. Çünkü konuşan kişiyle kastedilen, haram olmasının inşâsı için haberin anlamının gerçekleşmesidir. Çünkü yalanlama, haram olmasının inşâsını kastederek değil haber manasında gelmiştir...)

Benim racih olan görüşüm, ziharın lügat olarak haber olmasının doğru olduğudur. Ancak burada, şeriatla zihar hükmünü ihdas etmek için kullanılmış, sonra da inşâyâ menkul olmuştur. Örneğin bir adamın karısına "sen bana anamın sırtı gibisin" şeklindeki sözü, sığa açısından ihbar içindir. Ancak onunla kastedilen, hükmün inşâsıdır, yani onun hakkındaki bir ihbar (haber vermek) değil eşinin ona haram olmasıdır...

Umarım haber ve inşâ konusu artık netlik kazanmıştır...

Kardeşiniz
Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 12 Ramazan 1437
M. 17/06/2016

Cevaba, hizbin emirinin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3717/>